

59. Bratislavské
hudobné
slávnosti

BHS

20.9. –
– 6.10.
2024

Autor diela: Juraj Čutek

Mimoriadny koncert BHS

5. 9. 2024

19.30

Hlavný usporiadateľ BHS

MINISTERSTVO
KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

BHS člen
Európskej
asociácie
festivalov

www.filharmonia.sk

WWW.FILHARMONIA.SK

59. Bratislavské hudobné slávnosti

BRATISLAVA MUSIC FESTIVAL
MUSIKFESTSPIELE BRATISLAVA
FÊTES DE MUSIQUE DE BRATISLAVA
FESTIVAL DE MÚSICA DE BRATISLAVA

**Záštitu nad 59. ročníkom BHS prevzal
prezident Slovenskej republiky
Peter Pellegrini.**

Mgr. art. Marián Turner
generálny riaditeľ Slovenskej filharmónie

Manažment BHS

PhDr. Izabela Pažitková
hlavná manažérka

PhDr. Mária Hlavačková
manažérka

Adresa

Slovenská filharmónia
Manažment BHS
Medená 3
816 01 Bratislava
Slovenská republika
Tel.: +421 2 20 475 201/246

www.bhsfestival.sk

Hlavný usporiadateľ BHS
Slovenská filharmónia

z poverenia a s príspevkom
Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

BHS – člen Európskej asociácie festivalov

European Festivals Association
Association Européenne des Festivals
Europäische Festival-Vereinigung

Festivalový výbor BHS

prof. Peter Mikuláš
koncertný umelec
predseda Festivalového výboru BHS

Mgr. Juraj Bubnáš, PhD.
dramaturg Slovenskej filharmónie

prof. Marian Lapšanský
koncertný umelec

PhDr. Ivan Marton
muzikológ

PhDr. Izabela Pažítková
hlavná manažérka BHS

doc. Marek Piaček
hudobný skladateľ

Mimoriadny koncert BHS

The Cleveland Orchestra

Franz Welser-Möst, dirigent

Víkingur Ólafsson, klavír

Robert Schumann (1810 – 1856)

Koncert pre klavír a orchester a mol, op. 54 30'

Allegro affettuoso

Intermezzo: Andantino grazioso

Allegro vivace

Piotr Iljič Čajkovskij (1840 – 1893)

Symfónia č. 5 e mol, op. 64 50'

Andante — Allegro con anima

Andante cantabile, con alcuna licenza

Valse. Allegro moderato

*Finale. Andante maestoso — Allegro vivace —
Meno mosso*

„*Spomedzi hudobných veľikánov bol tým najmenej trpezlivým*“ – tak znie úvodná veta z prestížnej schumannovskej monografie z pera významného nemeckého dirigenta a muzikológa, dnes deväťdesiatročného Petra Gülkeho z roku 2010. Bola to základná premisa skladateľovej tvorby: buď to vyjde ihneď, alebo už nikdy. Rýchlosť, s akou **Robert Schumann** pracoval, sa rovnala závratnému tvorivému tempu Schuberta či Mozarta. V priebehu šiestich dní dokázal skomponovať symfóniu, horúčkovo striedal hudobné formy a druhy, od skladieb pre klavír, ktorým venoval svojich prvých dvadsaťtri opusov, sa náhle preorientoval na tvorbu piesňových cyklov, neskôr sa zasa rozhodol písať komornú hudbu pre rôzne nástrojové zoskupenia, vzápätí sa pustil do písania oratórií, inštrumentálnych koncertov, orchestrálnych diel či miešaných zborov a vyskúšať si sily sa pokúsil aj v opernom žánri. Za štyridsaťšesť rokov svojho hekticky plynúceho života, ktorý, žiaľ, vyústil v tragické zatemnenie mysle, toho Robert Schumann stihol prekvapujúco veľa.

Svoje klavírne skladby písal ako spočiatku koncertne aktívny klavirista najmä pre seba a keď už nemohol na verejnosti účinkovať (je známe, že si v mladosti nadmerným cvičením natiahol sval na pravej ruke a musel aktívnu činnosť zanechať), zameral celé svoje autorské úsilie na milovanú manželku Claru, takisto koncertnú klaviristku. S myšlienkou na ňu, po ťažkom boji s jej otcom a po vyvzdorovanej svadbe v septembri 1840, začal písať skladbu pre klavír a orchester. Koncept tohto diela sa však zrodil už o rok skôr, keď si Schumann počas pobytu vo Viedni zaumienil, že napíše pre svoju vyvolenú virtuózne koncertantný útvar pod názvom Koncertná fantázia a mol. Ako z ich vzájomnej korešpondencie vyplýva, Clara ho v tomto úsilí nadšene podporovala („*nemaj mi to za zlé, milý Robert, ak ti poviem, že vo mne už dávno zreje myšlienka, aby si napísal niečo aj pre orchester*“). Skladateľ jej pritakáva („*prvá časť je už prakticky hotová, ukončil som aj jej inštrumentáciu*“), no čoskoro si uvedomí, že virtuózne dielo nedokáže napísať a prácu na koncerte odloží („*chcel som sa prinútiť, aby som ho dokončil, no nič dobré z toho nevzišlo...*“). Až o niekoľko rokov neskôr sa z tejto skladby stane prvá časť klavírneho koncertu

Allegro appassionato a vzápätí ako pôvabný dialóg medzi sólovým klavírom a orchestrom pribudne *Intermezzo* a napokon triumfálne znejúca tretia časť *Allegro vivace*. „*Koncert konečne uzrel svetlo sveta, veľmi sa teším, že si ho počas budúcej zimy zahrám*“ – poznamenáva si Clara do svojho denníka – „*po virtuóznej skladbe s orchestrom som už veľmi túžila*“. V júli 1845 Schumann kompozičnú prácu na **Koncerte pre klavír a orchester a mol, op.54** definitívne završil.

Premiéra diela sa uskutočnila 4. decembra 1845 v drážďanskom Hotel de Saxe, sólový part hrala Clara Schumannová, dirigoval Ferdinand Hiller. Na Nový rok 1846 nasledovalo ďalšie uvedenie koncertu, tentoraz v lipskom Gewandhause pod taktovkou Nielsa Wilhelma Gadeho. Úspech u obecnstva bol v oboch prípadoch výnimočný. V interpretačnej praxi začalo dielo fungovať ako prototyp výsostne romantického inštrumentálneho koncertu, ktorý bezprostredne ovplyvnil vývoj svojho žánru (vznik Koncertu a mol E. H. Griega sa bez Schumanna dá len ťažko predstaviť). Novátorské zásahy do tradičnej koncepcie koncertného žánru (absencia dlhých orchestrálnych medzihier, nezvyklé sólové vstupy dychových nástrojov, ktoré klavír podopiera len sprievodom rozložených pasáží) vyvolali nadšené reakcie interpretov a prispeli k enormnej poslucháčskej popularite diela v európskych koncertných sieňach, pretrvávajúcej až do dnešných dní.

Život a mimoriadna hudobná tvorba **Piotra Iljiča Čajkovského** podliehali v ruskej spoločnosti po októbrovej revolúcii 1917 a najmä po celý čas trvania sovietskej moci značnej manipulácii. Skladateľovu otvorenú homosexualitu, ktorá ho na verejnosti stigmatizovala, osobne trápila a hlboko zraňovala, oficiálna kultúrna ideológia krajiny tajila, ba vehementne popierala. V jeho autorských monografiách, publikovaných v rodnej krajine za čias bývalého politického režimu, niet o Čajkovského sexuálnej orientácii ani zmienky. Pritom náklonnosť k osobám rovnakého pohlavia bola celoživotnou traumou geniálneho skladateľa a nachádzala odraz nielen v jeho ťažkých depresívnych náladách či samovražedných sklonochoch, ale aj v pochmúrnej atmosfére tvorcových ťažiskových symfonických diel (fantázia-predohra *Romeo*

a *Júlia*, fantázia *Francesca da Rimini*, opera *Piková dáma* a 6. symfónia). Dusná spoločenská atmosféra tej doby skladateľovo psychické zúfalstvo len znásobovala.

Symfónia č. 5 e mol, op.64 vznikala na sklonku osemdesiatych rokov 19. storočia, teda v čase, keď sa politická situácia v cárskom Rusku neobyčajne priostřila; vláda cára Alexandra II. začala siahať k čoraz tvrdším represívnym opatreniam na potlačenie nevôle ľudu, búriaceho sa proti neznesiteľným životným podmienkam. Aj ruskú inteligenciu zaplavila v tom čase vlna pesimizmu a depresie, a tak nie div, že v dusnom ovzduší domáceho *fin de siècle* stroskotalo hneď na začiatku svojho rozletu mnoho nádejných umeleckých osobností. Čajkovskij zo známych dôvodov prežíval onen pocit beznádeje ešte intenzívnejšie ako ostatní. Objektívna krízová situácia priam bolestne predznamenovala vôtum akejsi osudovej hrozby. To boli okolnosti, za ktorých vznikala skladateľova najnovšia symfónia. Čajkovskij na nej začal pracovať v prvých júlových dňoch roku 1888, po úspechu opery *Eugen Onegin*, 4. symfónie a symfónie *Manfred*. Po necelých šiestich týždňoch mal už rukopis partitúry hotový a 5. novembra toho istého roku symfónia prvýkrát zaznela na koncerte Filharmonického spolku v Petrohrade, neskôr aj v Moskve, Prahe a v Hamburgu. Svetlo sveta uzrelo veľkolepé a presvedčivé dielo, ktoré napodiv nesie len málo stôp autorovej osobnej depresie. Čajkovskij v ňom síce dáva priechod svojim osobným traumám, no nepodlieha im: práve naopak, postupne ich silou novonadobudnutého poznania hrdinsky prekonáva. Z hľadiska základnej ideovej orientácie a kompozičného rozvrhu má 5. symfónia veľa spoločných črt s tou predchádzajúcou: aj ona opisuje zápas človeka s osudovými prekážkami a proces hľadania ľudského šťastia, aj ona napokon dovedie svoj namáhavý boj do víťazného konca. Navyše, obe symfónie skrývajú mimohudobný program, ktorý sa skladateľ snažil pred verejnosťou utajiť a prezradil ho iba blízkym priateľom. Už v liste z roku 1878 kolegovi Sergejovi Tanejevovi napísal, že jeho symfonické diela program určite majú, no ten sa nedá vyjadriť slovami.

Po petrohradskej premiére diela mal Čajkovskij dlhý čas pocit, že sa mu symfónia nevydarila a práca na nej vyšla nazmar. *„Stále znova a čím ďalej, tým väčšmi sa presviedčam,“* písal svojej mecénke Natálii von Meckovej, *„že moja posledná symfónia je dielo nevydarené a toto vedomie nepredvídaného nezdaru (ale azda aj úpadku mojich schopností) ma veľmi zarmucuje. Symfónia je prívelmi pestrá, mohutná, neúprimná, rozvláčna, a vôbec – veľmi nesympatická. Je možné, že som sa už, ako sa vraví, vypísal? Že je to už len commencement de la fin? To by bolo hrozné. Budúcnosť napokon ukáže či sa vo svojich obavách mýlim, je mi však ľúto, že symfónia z roku 1888 je horšia ako tá, ktorú som napísal v roku 1877“.*

Budúcnosť potvrdila neopodstatnenosť skladateľových obáv a zabezpečila symfónii bezmedznú poslucháčsku popularitu i trvalé miesto v repertoároch orchestrálnych telies. Najväčšiu zásluhu na tom mal slávny dirigent Arthur Nikisch, ktorý sa diela krátko po premiére ujal a v priebehu niekoľkých rokov ho dostal na koncertné výslnie. Aj viedenský kritik Eduard Hanslick, ktorého sotva možno označiť za skladateľovho priaznivca (o Čajkovského Husľovom koncerte svojho času napísal, že jeho hudba „páchne“), ocenil silné hudobné výrazivo 5. symfónie. Napokon, po veľkom úspechu diela v Hamburgu v marci 1889, aj sám Čajkovskij svoj nepriaznivý úsudok o diele zmenil a symfóniu si zamiloval.

Ivan Marton

Franz Welser-Möst

© Roger Mastroianni

Franz Welser-Möst patrí v súčasnosti k najvýznamnejším svetovým dirigentom. Koncertná sezóna 2024/2025 je už jeho dvadsiata tretia v pozícii hudobného riaditeľa The Cleveland Orchestra. Ich spoločné výnimočné partnerstvo je momentálne predĺžené do roku 2027, čím sa Franz Welser-Möst stane najdlhšie slúžiacim hudobným lídrom v dejinách súboru. Ako uvádza The New York Times, orchester pod vedením tejto jedinečnej osobnosti získal všetky najcennejšie interpretačné kvality, preslávil sa svojou invenčnou dramaturgiou, neustálou podporou nových hudobných diel a inovatívnou prácou na koncertnom a scénickom uvádzaní oper. Nápaditý prístup prezentovania novších a starších skladieb otvoril nový dialóg a čerstvý pohľad pre hudobníkov, rovnako ako aj pre publikum. Orchester žne tiež veľké úspechy v starostlivosti o nových, a najmä mladých poslucháčov. Orchester so svojím šéfom realizovali viac ako 20 medzinárodných turné po celom svete. Roku 2020, rešpektujúc prísne pravidlá súvisiace s pandémiou, uviedol orchester svoju vlastnú nahrávaciu značku a nové strimovacie rozhlasové predvedenia na novej digitálnej platforme Adella, aby pokračoval a ešte rozšíril svoje umenie aj globálne.

Okrem svojho záväzku s Clevelandom udržiava Welser-Möst mimoriadne úzky a produktívny vzťah s Viedenskými filharmonikmi ako hosťujúci dirigent. Trikrát dirigoval jeho slávny Novoročný koncert a pravidelne vedie orchester na abonementných koncertoch vo Viedni, ale aj na turné po Japonsku, Číne, Austrálii a po Spojených štátoch amerických. Je častým hosťom na Salzburskom festivale, kde uvádzal rad operných predstavení, ktoré si získali široký obdiv.

Patrílo k nim predstavenie opier *Rusalka*, *Gavaliere s ružou*, *Fidelio*, *Láska Danae*, Reimannov *Lear*, Straussova *Salome* a Pucciniho *Triptych*.

Roku 2019 získal Welser-Möst Zlatú medailu za umenie od Medzinárodného výboru umení Kennedyho centra za svoj ďalekosiahly vplyv na medzinárodnú umeleckú komunitu. K ďalším poctám patrí Cena The Cleveland Orchestra za vynikajúce služby (udelené pri príležitosti osláv stej sezóny telesa za jeho pozornosť voči komunite a vzdelávaniu), dve pochvaly Cleveland Arts Prize, „Čestný prsteň“ Viedenských filharmonikov za jeho osobný a umelecký vzťah so súborom, uznanie od Western Law Center for Disability Rights, čestné členstvo viedenského Singvereinu, pozíciu akademika od European Academy of Yuste a Kilenyho medailu od Americkej spoločnosti Antona Brucknera.

Franz Welser-Möst napísal knihu *From Silence: Finding Calm in a Dissonant World* (Z ticha: Hľadanie pokoja v disonantnom svete), ktorá vyšla v Rakúsku v júli 2020 pod titulom *Als ich die Stille fand* a veľmi rýchlo sa dostala na prvé miesto rebríčka bestsellerov v nemeckom jazyku, na ktorom dominovala aj po väčšinu roka 2021. Anglická verzia vyšla celosvetovo v lete 2021.

Víkingur Ólafsson

© Ari Magg

Islandský klavirista Víkingur Ólafsson výrazne zaujal svojou pozoruhodnou kombináciou vysokej muzikality a vizionárskej dramaturgie. Jeho nahrávky pre Deutsche Grammophon ako *Philip Glass Piano Works* (2017), *Johann Sebastian Bach* (2018), *Debussy – Rameau* (2020), *Mozart & Contemporaries* (2021) a *From Afar* (2022) uchvátili predstavivosť verejnosti i kritikov a dosiahli vyše 600 miliónov online vypočutí.

V októbri 2023 Víkingur Ólafsson vydal dlho očakávaný nový album s *Goldbergovými variáciami* J. S. Bacha (Deutsche Grammophon). Umelec počas uplynulej sezóny 2023/2024 uskutočnil svetové turné, v rámci ktorého na šiestich kontinentoch interpretoval najmä *Goldbergove variácie*. Toto majstrovské dielo priniesol do popredných koncertných sál vrátane londýnskeho Southbank Centre, newyorskej Carnegie Hall, viedenského Konzerthausu, do Parížskej filharmónie, tokijskej Suntory Hall, islandskej koncertnej sály Harpa, Walt Disney Hall, Sala São Paulo, Šanghajskej symfonickej sály, Tonhalle Zürich, Berlínskej filharmónie, Müpa Budapest, KKL Luzern a Alte Oper Frankfurt, aby sme spomenuli iba niektoré.

Dnes je Víkingur Ólafsson jedným z najvyhľadávanejších umelcov, k jeho početným oceneniam patrí aj Opus Klassik v kategórii inštrumentalista roka (2023), dve ocenenia Opus Klassik za sólovú inštrumentálnu nahrávku, cena Medzinárodná nordická osobnosť roka CoScan (2023), Cena Rolfa Schocka za hudobné umenie (2022), Umelec roka magazínu Gramophone (2019) či Album roka od BBC Music Magazine Awards (2019).

Víkingur Ólafsson je podmanivým komunikátorom na javisku aj mimo neho. Vďaka tomuto mimoriadnemu talentu uvádzal niekoľko vlastných televíznych aj rozhlasových cyklov. Tri mesiace pôsobil ako rezidenčný umelec vo vlajkovom umeleckom programe BBC Radio 4 – *Front Row*, ktorý sa vysielal naživo aj počas lockdownu z prázdnej koncertnej sály Harpa v Reykjavíku a oslovil milióny poslucháčov na celom svete.

The Cleveland Orchestra

© Roger Mastroianni

The Cleveland Orchestra, ktorý od roku 2002 pracuje pod vedením Franza Welsera-Mösta, patrí k najvyhľadávanejším interpretačným telesám sveta. Rok čo rok je vzorom mimoriadnej umeleckej dokonalosti, tvorivej dramaturgie a komunitného angažovania sa. Nedávno v The New York Times nazvali orchester „*tým najskvostnejším v Amerike*“, oceniaiac tak jeho virtuozytu, elegantný a farbisť zvuč a hudobnícku jednotu podobnú tej v komorných telesách. „*Doslova bezchybný*“ a „*jeden z najlepších súborov v krajine (ak nie vo svete)*“, uviedli The New York Times.

Orchester založila Adella Prentiss Hughes. Svoj inauguračný koncert uskutočnil v decembri 1918. Desaťročia rastu a sústavnej podpory ho do polovice storočia transformovali na jeden z najobdivovanejších vo svete.

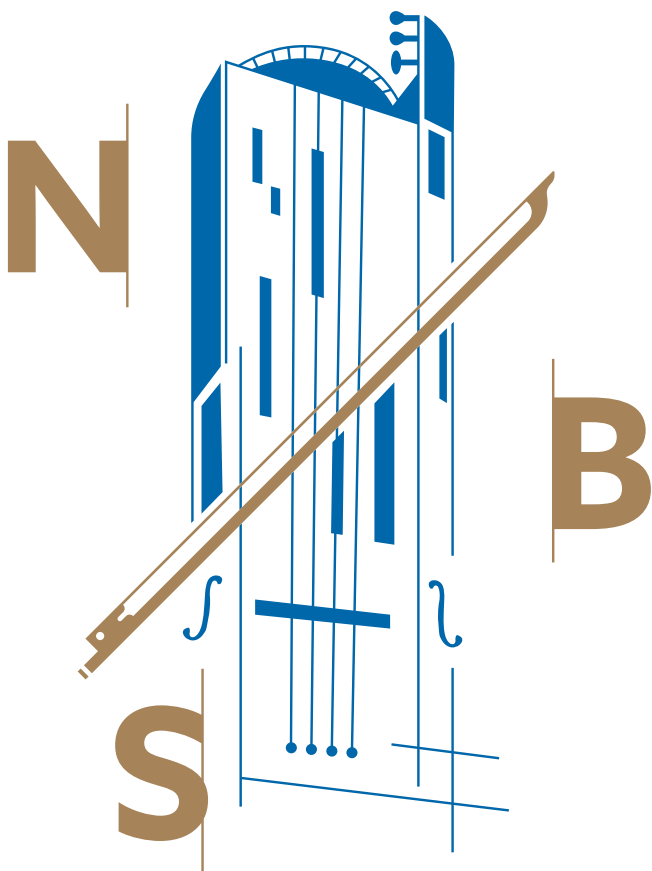
V posledných rokoch sme svedkami vzrastajúceho počtu mladých ľudí, ktorí navštevujú koncerty a nanovo upriamujú svoju pozornosť na legendárny zvuk a presvedčivú dramaturgiu Clevelandského orchestra. V roku 2020 orchester spustil niekoľko odvážnych digitálnych projektov, vrátane digitálnej streamovacej platformy Adella a svojej vlastnej nahrávacej značky. V posledných rokoch sa zaviedli nové iniciatívy napomáhajúce rastu publika a slúžiace komunite, napríklad nová technologická infraštruktúra, ktorá v domovskom priestore orchestra, Severance Music Center, zachytáva jedinečné majstrovstvo orchestra a úspechy zdobiace partnerstvo Welsera-Mösta a The Cleveland Orchestra.

Nadchádzajúca sezóna 2024/2025 bude už 23. sezónou, v ktorej Franz Welser-Möst pôsobí ako umelecký riaditeľ orchestra. Počas tohto obdobia si Clevelandský orchester vydobyl vo svete nevídanú slávu, čoho dôsledkom je napríklad aj rad vystúpení vo viedenskom Musikvereine, ktoré absolvuje ako prvý americký orchester.

Jeho uznávané operné predvedenia, vrátane Pucciniho *Dievčaťa zo zlatého Západu* (2023), Verdiho *Otella* (2022), Straussovej *Ariadny na Naxe* (2019), Debussyho *Pelléasa a Mélisandy* (2017), Bartókovho *Zázračného mandarína* a *Hradu kniežata Modrofúza* (2016) a Janáčkovej *Lišky Bystroušky* (2014 a 2017), boli prehliadkou jedinečného majstrovstva a pracovnej etiky súboru.

Od roku 1918 sedem šéfdirigentov – Nikolai Sokoloff, Artur Rodziński, Erich Leinsdorf, George Szell, Lorin Maazel, Christoph von Dohnányi a Franz Welser-Möst – viedlo súbor a formovalo jeho rast a zvuk. Prostredníctvom koncertov doma i na turné, vysielaní a katalógu slávnych nahrávok si Clevelandský orchester môže vypočúť čoraz väčší počet fanúšikov po celom svete.

Aktuálne účinkovanie The Cleveland Orchestra v Európe je v jeho histórii 80. medzinárodným turné a zahŕňa osem koncertov v šiestich mestách - Berlín, Helsinki, Luzern, Ansfelden (rodné mesto Antona Brucknera – otvorenie Brucknerovho festivalu Linz), Bratislavu a Viedeň. Výnimočným je koncert orchestra v Bratislave aj tým, že sa do nášho mesta vracia po 65 rokoch, kedy u nás účinkoval po prvý raz.

hrdý partner Slovenskej filharmónie

NÁRODNÁ
BANKA
SLOVENSKA
EUROSYSTÉM

**Hlavný usporiadateľ Slovenská filharmónia
z poverenia a s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR**

BHS člen Európskej asociácie festivalov

Hlavný partner Slovenskej filharmónie

Partneri a mediálni partneri

PREDAJ VSTUPENIEK

v pokladnici Slovenskej filharmónie/budova Reduty

pondelok – piatok 12.00 – 18.00
a hodinu pred každým koncertom

telefón: +4212 20 475 293 | **e-mail:** vstupenky.bhs@filharmonia.sk
predaj vstupeniek on-line: www.bhsfestival.sk | www.filharmonia.sk

Zmena programu a účinkujúcich vyhradená

Výtvarné dielo na obálke: Juraj Čutek Viola
Vydala: Slovenská filharmónia

Zostavil: Kristína Gotthardtová a Manažment BHS
Slovenská filharmónia je štátna príspevková organizácia MK SR.

